

**ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΔΕΙΚΤΗ "ΑΠΟΚΑΛΥΦΘΕΝΤΟΣ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΥ
ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΟΣ" ΤΩΝ ΟΠΩΡΟΚΗΠΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1981-2010)**

Δ. Πετρόπουλος¹

Αθ. Παπαγεωργίου¹

Δ. Πασχαλίδης²

¹ΑΤΕΙ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ Αντικάλαμος Μεσσηνίας

²Σύμβουλος Επιχειρήσεων Μυτιλήνης 17 Άνοιξη

Εισαγωγή

Η απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου, μέσα από την κατάργηση των ορίων των αγορών μεταξύ των κρατών και την εφαρμογή προτιμησιακών εμπορικών συμφωνιών, καθώς και η ανάπτυξη της παγκοσμιοποίησης συνέβαλαν στην ενίσχυση του ανταγωνισμού που παρατηρείται στις αγορές, σε γεωγραφικό αλλά και σε τομεακό επίπεδο. Έτσι η μέτρηση της ανταγωνιστικότητας γίνεται πεδίο αναλύσεων τόσο από φορείς της αγοράς, όσο και από θεσμούς της οικονομικής πολιτικής. Η ανάλυση της ανταγωνιστικότητας με βάση μεμονωμένους δείκτες, όπως το κόστος, η τιμή ή η ποιότητα, δεν αποτελεί ικανοποιητικό εργαλείο για την πρόβλεψη των αποτελεσμάτων της εμπορικής πολιτικής, είτε αυτό αφορά το κράτος, είτε έναν παραγωγικό κλάδο ή μια επιχείρηση, πολύ δε μάλλον την αναπτυξιακή τους διαδικασία. Η ανταγωνιστικότητα ενός οικονομικού κλάδου, όπως η γεωργία ή τα τρόφιμα, εστιάζουν το ενδιαφέρον στο επίπεδο και στις μεταβολές του εμπορικού ισοζυγίου ή/και στις επιδόσεις των επιχειρήσεων του κλάδου. Έτσι τα βασικά δεδομένα της ανάλυσης της ανταγωνιστικότητας ενός κλάδου της γεωργίας, καθώς και επιμέρους προϊόντων, προέρχεται από τα στοιχεία που προκύπτουν από το εμπορικό ισοζύγιο.

Στην παρούσα εργασία αναλύεται η ανταγωνιστικότητα βασικών οπωροκηπευτικών προϊόντων της Ελλάδας σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο, με τη χρησιμοποίηση του δείκτη «αποκαλυφθέντος» συγκριτικού πλεονεκτήματος (Revealed Comparative Advantage, RCA) για τη χρονική περίοδο 1981-2010. Η αξιολόγηση του συγκριτικού πλεονεκτήματος της Ελλάδας με βάση τον αποκαλούμενο δείκτη Balassa χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει εάν μια χώρα έχει «αποκαλυφθέν» συγκριτικό πλεονέκτημα (RCA).

Η πρόοδος και η μακροχρόνια ανταγωνιστικότητά της γεωργίας δεν σχετίζεται τόσο με βραχυχρόνιες παραμέτρους, όπως οι τιμές ή το κόστος των εισροών, αλλά με την παραγωγικότητα και την οργάνωση σε επίπεδο γεωργικών εκμεταλλεύσεων και σε επίπεδο κράτους. Πέρα από την ποσότητα του προϊόντος, τον φυσικό πλούτο των περιοχών και τις τεχνολογίες μείωσης του κόστους, περισσότερο προσοχή δίνεται στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας τους, στην ποιότητα, στις υπηρεσίες που προσφέρουν και σε άλλους «εκτός τιμής» παράγοντες.

Για μια χώρα, όπως η Ελλάδα, ενταγμένη σε ένα βασικά οικονομικό διεθνή οργανισμό, την Ευρωπαϊκή Ένωση, με πλήρως ανοικτή οικονομία και άρα αντιμέτωπη με τις εξελίξεις του

μεταβαλλόμενου διεθνούς περιβάλλοντος, η ανάλυση της ανταγωνιστικότητας των επιμέρους κλάδων της οικονομίας δεν παύει να είναι επίκαιρη και σημαντική. Η μέτρηση της ανταγωνιστικότητας του αγροτικού τομέα, χρησιμοποιείται για να αναδειχθούν τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία του, ούτως ώστε να διαμορφωθεί ένα πλαίσιο διορθωτικών κινήσεων, εάν χρειάζονται, και προτάσεων για το μέλλον.

Εισαγωγή

Η εργασία μας χωρίζεται σε τρία μέρη. Στο πρώτο παρουσιάζουμε το θεωρητικό υπόβαθρο της ανταγωνιστικότητας και της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των προϊόντων, καθώς και τα προτεινόμενα εργαλεία εκτίμησής της, ανάλυση η οποία μας οδηγεί στην μεθοδολογία που χρησιμοποιούμε. Στο δεύτερο μέρος αναλύουμε τα βασικά χαρακτηριστικά της παραγωγής των οπωροκηπευτικών προϊόντων στην Ελλάδα καθώς τις ροές εμπορίου (εισαγωγές-εξαγωγές). Στο τρίτο μέρος αναλύουμε το δείκτη ανταγωνιστικότητας Balassa βασικών οπωροκηπευτικών προϊόντων.

Η ανταγωνιστικότητα και οι τρόποι εκτίμησής της

Μέσα σε ένα οικονομικό περιβάλλον που συνεχώς μεταβάλλεται και διεθνοποιείται, κανείς δεν αμφισβητεί την ανάγκη για τόνωση της ανταγωνιστικότητας των παραγωγικών κλάδων. Η ανταγωνιστικότητα είναι από τη φύση της μια συγκριτική έννοια και προκύπτει από τις επιδόσεις της κάθε χώρας σε σύγκριση με άλλες τόσο σε μακροοικονομικό, όσο και σε μικροοικονομικό επίπεδο. Η ανταγωνιστικότητα ενός οικονομικού κλάδου, όπως η γεωργία ή τα τρόφιμα, εστιάζουν το ενδιαφέρον στο επίπεδο και στις μεταβολές του εμπορικού ισοζυγίου ή/και στις επιδόσεις των επιχειρήσεων του κλάδου. Οι Sharples και Milham (1990) σημειώνουν ότι «το να είσαι ανταγωνιστικός είναι η ικανότητα του να διαθέτεις αγαθά και υπηρεσίες στο χρόνο, τον τόπο και τη μορφή που αναζητούνται από τους αγοραστές σε τιμές τόσο καλές ή καλύτερες από άλλους πιθανούς προμηθευτές, εξασφαλίζοντας ικανοποιητικό επίπεδο απόδοσης των χρησιμοποιούμενων πόρων» (Abbott, Bredahl, 1992).

Ανταγωνιστικός είναι ο κλάδος που έχει την ικανότητα **μιας διαρκούς και επιτυχούς** παρουσίας και διατήρησης της θέσης του στην εσωτερική αλλά και στην εξωτερική αγορά. Το συγκριτικό πλεονέκτημα ενός κλάδου κατέχει πάντα σημαίνουσα θέση στην προσέγγιση της ανταγωνιστικότητας (Porter, 1990), ενώ υπογραμμίζεται η σημασία της συνολικής παραγωγικότητας των επιχειρήσεων του κλάδου (Gopinath et al, 1997), ιδιαίτερα ως προς το

κόστος εργασίας, το οποίο θεωρείται βασικός δείκτης της εθνικής παραγωγικότητας (Abbott, Bredahl, 1992).

Λόγω του ότι η διεθνής ανταγωνιστικότητα είναι μια δυναμική και ευμετάβλητη έννοια (Traill, da Silva, 1996), αναλύεται η σημασία της μακροχρόνιας ανταγωνιστικότητας, καθώς και η δυναμική του συγκριτικού πλεονεκτήματος. Υπάρχει ενδιαφέρον για τη μακροχρόνια διατήρησή τους σε ικανοποιητικό επίπεδο και τονίζονται οι ανάγκες και οι υποχρεώσεις που προκύπτουν για τεχνολογικές αλλαγές και βελτιώσεις μέσα από την εφαρμογή επενδυτικών στρατηγικών (Abbott, Bredahl, 1992).

Σήμερα σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης, η ανταγωνιστικότητα αποκτά ολοένα και μεγαλύτερο ενδιαφέρον και διαφαίνεται ότι αποτελεί ένα κυρίαρχο αντικείμενο συζήτησης στη διεθνή επιστημονική κοινότητα (Porter, 1990). Τα βασικά και κοινός αποδεκτά εργαλεία μέτρησης της ανταγωνιστικότητας προϊόντων ή κλάδων είναι:

- Ο δείκτης μοναδιαίου εργατικού κόστους
- Ο παγκόσμιος δείκτης ανταγωνιστικότητας (GCI)
- Ο δείκτης του αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος

Ο δείκτης μοναδιαίου εργατικού κόστους

Ο δείκτης μοναδιαίου εργατικού κόστους μετρά το μέσο εργατικό κόστος ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος και αντανακλά την κατάσταση ανταγωνιστικότητας της χώρας. Μια αύξηση του δείκτη οδηγεί τη χώρα σε μείωση της ανταγωνιστικότητας και σε επιδείνωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της. Η **διαμόρφωση του δείκτη είναι συνάρτηση του εργατικού κόστους** (ονομαστικού μισθού) **και της παραγωγικότητας της εργασίας** (παραγόμενο προϊόν ανά μονάδα εργασίας). Άρα στη διαμόρφωση του δείκτη συμμετέχουν εξίσου και τα δύο μεγέθη. Η αύξηση των αμοιβών δεν οδηγεί σε μείωση της ανταγωνιστικότητας, αν αυτή η αύξηση συνοδεύεται από αντίστοιχη αύξηση της παραγωγικότητας. Η παραγωγικότητα εξαρτάται από εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες της επιχείρησης / εκμετάλλευσης, αλλά και από το γενικότερο περιβάλλον της οικονομίας και κοινωνίας (τεχνολογία, εξωστρέφεια, στοχευόμενη πολιτική, γραφειοκρατία, αναξιοκρατία, μη εφαρμογή νόμων κλπ).

Ο παγκόσμιος δείκτης ανταγωνιστικότητας (GCI)

Το μοντέλο που στηρίζεται ο δείκτης είναι σύνθετο. Συνολικά χρησιμοποιεί 180 επιμέρους δείκτες, οι οποίοι κατανέμονται σε 12 πυλώνες ανταγωνιστικότητας και συνθέτουν τρεις γενικούς άξονες.

Πυλώνες ανταγωνιστικότητας

Βασικές απαιτήσεις	Ενισχυτές αποδοτικότητας	Παράγοντες καινοτομίας
1. Θεσμοί	6. Αποτελεσματικότητα αγοράς αγαθών	11. Επίπεδο επιχειρήσεων
2. Υποδομές	7. Αποτελεσματικότητα αγοράς εργασίας	12. Καινοτομία
3. Μακροοικονομική σταθερότητα	8. Αποτελεσματικότητα χρηματοοικονομικών αγορών	
4. Ασφάλεια	9. Τεχνολογική ετοιμότητα	
5. Ανθρώπινο δυναμικό	10. Εξωστρέφεια και μέγεθος αγοράς	

Οι περισσότεροι υποδείκτες στηρίζονται σε έρευνα ερωτηματολογίου που διανέμεται σε ανώτερα στελέχη επιχειρήσεων. Λόγω της φύσεως των ερωτήσεων οι απαντήσεις ενέχουν μεγάλο βαθμό υποκειμενισμού. Οι υποδείκτες που στηρίζονται σε αντικειμενικά στατιστικά στοιχεία δεν είναι πολλοί.

Ο δείκτης του αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος

Ο δείκτης “αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος» (Balassa) χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει **εάν μια χώρα έχει «αποκαλυφθέν» συγκριτικό πλεονέκτημα** (Revealed Comparative Advantage, RCA), **αλλά όχι για να καθορίσει τις πηγές του συγκριτικού αυτού πλεονεκτήματος**. Η αξιολόγηση, συνεπώς, του συγκριτικού πλεονεκτήματος της χώρας με βάση το δείκτη αυτό βασίζεται στην εξειδίκευση των (καθαρών) εξαγωγών της σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της ομάδας αναφοράς (στην παρούσα ανάλυση, όλες οι χώρες του κόσμου).

Επομένως ο δείκτης Balassa μετρά το συγκριτικό πλεονέκτημα εξαγωγών ως ακολούθως:

$$RCA_{ij} = (x_{ij}/X_j) / (x_{iw}/X_w)$$

Όπου RCA_{ij} είναι ο δείκτης συγκριτικού πλεονεκτήματος του κλάδου i στη χώρα j , x_{ij} είναι οι εξαγωγές του κλάδου i για τη χώρα j , X_j είναι το σύνολο των εξαγωγών της χώρας j , x_{iw} είναι οι παγκόσμιες εξαγωγές του κλάδου i , και X_w είναι το σύνολο των παγκόσμιων εξαγωγών. Εάν ο δείκτης είναι μεγαλύτερος της μονάδας, τότε η χώρα j έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στον κλάδο i . Εάν ο δείκτης είναι μικρότερος της μονάδας, τότε η χώρα j έχει συγκριτικό μειονέκτημα στον κλάδο i . Συνεπώς, εάν ο δείκτης λαμβάνει, για παράδειγμα, την τιμή 1,1 τότε το ποσοστό των εξαγωγών της χώρας j όσον αφορά τον κλάδο i είναι 10% υψηλότερο από το ποσοστό του συνόλου των εξαγωγών σε παγκόσμιο επίπεδο.

Στην παρούσα εργασία αναλύεται η ανταγωνιστικότητα βασικών οπωροκηπευτικών προϊόντων της Ελλάδας σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο, με τη χρησιμοποίηση του δείκτη Balassa για τη χρονική περίοδο 1981 έως 2010.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της παραγωγής των οπωροκηπευτικών προϊόντων στην Ελλάδα.

Γενικά τα οπωροκηπευτικά παρουσιάζουν ιδιομορφίες τόσο στην παραγωγή όσο και στη διάθεσή τους. Συγκεκριμένα έχουν **ανελαστική προσφορά**, αφού είναι δύσκολη και χρονοβόρα η προσαρμογή της παραγωγής στις εκάστοτε ανάγκες των καταναλωτών. Έτσι, όταν θα πιεστεί η τιμή, οι παραγωγοί εξακολουθούν να διοχετεύουν στην αγορά την ίδια παραγόμενη ποσότητα, με συνέπεια την μείωση του γεωργικού εισοδήματός τους ή όταν αυξάνεται η τιμή δεν έχουν τη δυνατότητα (περιθώρια) να αντιδράσουν με αντίστοιχη αύξηση των παραγόμενων ποσοτήτων προς πώληση. Παρουσιάζουν επίσης **ανελαστική ζήτηση**, αφού απαιτείται μεγάλη μεταβολή στη τιμή τους για να επέλθει μια μικρή έστω μεταβολή στην ποσότητα που θα ζητηθεί από τους καταναλωτές. Ένα πλεόνασμα στην παραγωγή εξαιτίας των ευνοϊκών καιρικών συνθηκών, για να διατεθεί στην αγορά, οι παραγωγοί θα πρέπει να ρίξουν πολύ χαμηλά την τιμή του. Τέλος ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι ότι έχουν **ανελαστική εισοδηματική ζήτηση**, διότι τα αγροτικά προϊόντα καλύπτουν βασικές ανάγκες και έχουν συγκεκριμένο επίπεδο κορεσμού. Όταν αυξάνεται το εισόδημα του καταναλωτή, η κατανάλωση αυτών των προϊόντων δεν αυξάνεται αντίστοιχα, και ο καταναλωτής ενδέχεται να είναι σε θέση να αγοράσει μεγαλύτερες ποσότητες από

ακριβότερα αγαθά και κατά συνέπεια μπορεί να αγοράζει σταθερές ποσότητες από τα αγαθά τα οποία θεωρεί κατώτερα. Τα περισσότερα αγροτικά προϊόντα είναι αγαθά πρώτης ανάγκης, με χαμηλή εισοδηματική ελαστικότητα ζήτησης και υψηλό βαθμό υποκατάστασης, η δε ζήτησή τους εξαρτάται κυρίως από την τιμή και την ποιότητά τους.

Επιπλέον ο τομέας των οπωροκηπευτικών, σε σύγκριση με άλλους τομείς γεωργικών προϊόντων, διακρίνεται από ορισμένα **έντονα χαρακτηριστικά**, όπως:

- τα προϊόντα που περιλαμβάνει είναι πάρα πολλά, πάνω από τριάντα είδη φρούτων και άλλα τόσα είδη λαχανικών
- τα προϊόντα αυτά είναι ανομοιογενή μεταξύ τους, δηλαδή τα φρούτα δεν έχουν καμία σχέση με τα λαχανικά, οι πατάτες με τα πεπόνια, η ξερή σταφίδα με τα νωπά σταφύλια κλπ
- ορισμένα προϊόντα απευθύνονται στη νωπή κατανάλωση, άλλα αποκλειστικά στη μεταποίηση και άλλα είναι διπλής χρήσης
- τα περισσότερα οπωροκηπευτικά, με ελάχιστες εξαιρέσεις, είναι ιδιαίτερα φθαρτά.

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά καθιστούν ιδιαίτερα δύσκολη την εφαρμογή μιας συνεκτικής πολιτικής στον τομέα. Παρόλο όμως την παραπάνω ιδιαιτερότητα και αδυναμία τα οπωροκηπευτικά είναι ένας **σημαντικός κλάδος** της γεωργικής μας οικονομίας. Η αξία των οπωροκηπευτικών κυμαίνεται διαχρονικά γύρω στο 30% περίπου της ακαθάριστης αξίας της συνολικής γεωργικής μας παραγωγής. Το ποσοστό αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό και μπορεί να συγκριθεί με την ποσοστιαία συμμετοχή ολόκληρης της κτηνοτροφίας μας. Σήμερα τα οπωροκηπευτικά αποτελούν το σημαντικότερο κλάδο της ελληνικής γεωργίας πολύ πιο σημαντικό από τα σιτηρά, το ελαιόλαδο ή το βαμβάκι. (Μπουρδάρης 2007).

Η συμμετοχή των οπωροκηπευτικών στη διάρθρωση των εισαγωγών αγροτικών προϊόντων για το 2010 ήταν 10,70% (3^η κατά σειρά, Κρέας 18,40%, Γαλακτοκομικά 12,20%). Ενώ η συμμετοχή τους στη διάρθρωση των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων για το 2010 ήταν 33,70% (1^η κατά σειρά, με 2^η τα αλιεύματα 12,30%, Βαμβάκι 8,90%, Καπνός 8,50%, Γαλακτοκομικά 6,80%, Δημητριακά 6,60% και 7^η τα Έλαια με 6,50%. Από τα παραπάνω μεγέθη διαπιστώνεται η σημαντική θέση του κλάδου των οπωροκηπευτικών για τον τομέα της αγροτικής οικονομίας, αλλά και για το σύνολο της εθνικής οικονομίας.

Επίσης και στα πλαίσια της ΕΕ-27 στον κλάδο των οπωροκηπευτικών αντιστοιχεί το 17% της συνολικής παραγωγής. Ένα ποσοστό αρκετά σημαντικό.

Η Ελλάδα βρίσκεται ανάμεσα **στις πέντε πρώτες χώρες** της ΕΕ-27 στην πρωτογενή παραγωγή φρούτων και λαχανικών σε ποσοστό 5,23% επί του συνολικού παραγόμενου

προϊόντος στο ευρωπαϊκό έδαφος των 27 χωρών. Στη χώρα μας παρατηρείται **συνεχής αύξηση της παραγωγής**. Η αύξηση αυτή της παραγωγής δεν συνοδεύεται από αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Αυτό οφείλεται κυρίως στην αύξηση των αποδόσεων. Η σταδιακή εντατικοποίηση των καλλιεργειών με λιπάνσεις, η άρτια άρδευση, το βελτιωμένο γενετικό υλικό των σπόρων, το σύστημα των πυκνών φυτεύσεων και τα σύγχρονα αγροτικά μηχανήματα και εγκαταστάσεις, έχουν οδηγήσει σε υψηλή απόδοση και μείωση του χρόνου που μεσολαβεί από την φύτευση έως την πρώτη συγκομιδή.

Στους παρακάτω Πίνακες 1 και 2 παρουσιάζεται η διαμόρφωση των παραγόμενων ποσοτήτων Φρούτων και Λαχανικών, καθώς και βασικών οπωροκηπευτικών προϊόντων για το διάστημα 1981-2010

Πίνακας 1 Παραγωγή φρούτων και λαχανικών (000)

	Κηπευτικά	Μεταβολή 1981-2010	Φρούτα	Μεταβολή 1981-2010
1981	4.006	-	6.286	-
1990	4.111	-2,62%	5.280	-16,00%
2000	4.431	+10,61%	6.423	+2,18%
2010	3.769	-5,90%	5.249	-16,50%

Για το διάστημα 1981-2010 ο κλάδος των Κηπευτικών και των Φρούτων, παρουσίασαν μείωση κατά 5,90% και 16,50% αντίστοιχα. Ο Πίνακας 2 μας παρουσιάζει τις παραγόμενες ποσότητες για το διάστημα 1981-2010 για επιλεγμένες και πιο αντιπροσωπευτικές καλλιέργειες κηπευτικών.

Πίνακας 2 Κηπευτικές καλλιέργειες (000 τόνοι)

ΕΙΔΟΣ / ΕΤΟΣ	1981	1990	2000	2010	Μεταβολή (1981-2010)
Λαχανικά (σύνολο)	3.861	3.829	4.190	3.519	-8,86
Λάχανα	456	484	608	612	34,21
Σπαράγγι	2	12	36	25	1.150
Ντομάτες	1.885	1.844	1.864	1.318	-30,08
Αγγούρια	141	153	161	165	17,02
Πεπόνια	116	139	164	136	17,24
Καρπούζια	644	607	738	535	-16,93
Όσπρια	120	91	90	78	-35,00

Προσπαθώντας να ερμηνεύσουμε τα μεγέθη του παραπάνω Πίνακα, διαπιστώνουμε τη σημαντική αύξηση της παραγωγής στα Λάχανα, Αγγούρια και Πεπόνια. Η αύξηση της παραγωγής των παραπάνω προϊόντων τροφοδοτείται από την αύξηση της κατανάλωσης και από την αύξηση των εξαγωγών. Ταυτόχρονα παρατηρείται σημαντική μείωση στις παραγόμενες ποσότητες στις Ντομάτες και στα Όσπρια. Η σημαντική μείωση στις παραγόμενες ποσότητες Ντομάτας συνδέεται με το υψηλό κόστος παραγωγής, με το κλείσιμο των βιομηχανιών επεξεργασίας αυτών, καθώς και με τις εισαγωγές ντομάτας (αρκετές από αυτές ανεξέλεγκτες).

Στον Πίνακα 3 παρουσιάζονται οι παραγόμενες ποσότητες για το διάστημα 1981-2010 για επιλεγμένες και πιο αντιπροσωπευτικές καλλιέργειες φρούτων.

Πίνακας 3 Δενδρώδεις καλλιέργειες (000 τόνοι)

ΕΙΔΟΣ / ΕΤΟΣ	1981	1990	2000	2010	Μεταβολή (2010-1981)
Μήλα	337	350	330	238	-29,38
Αχλάδια	143	94	65	48	-66,43
Ροδάκινα	459	737	970	705	53,59
Βερίκοκα	128	113	75	78	-39,06
Κεράσια, βύσσινα	36	44	48	52	44,44
Ακτινίδια	0	25	74	75	200,00
Σύκα	69	47	28	18	-73,91
Εσπεριδοειδή	995	1.113	1.122	1.018	2,31
Λεμόνια	214	178	139	42	-80,37
Αμπελώνες	1.634	1.141	1.241	895	-45,23
Σταφίδες	627	377	458	285	-54,55
Επιτραπέζιες ελιές	142	66	80	105	-26,06
Ελιές για λάδι	1.326	803	2.135	2.159	62,82

Αναλύοντας των παραπάνω Πίνακα 3 με τις παραγόμενες ποσότητες των βασικών δενδρωδών καλλιεργειών, διαπιστώνουμε ότι μόνο δύο από αυτά (Ροδάκινα, κεράσια, ακτινίδια και ελιές) έχουν αυξηθεί οι παραγόμενες ποσότητες. Η αύξηση της παραγωγής στις ελιές είναι αποτέλεσμα των κοινωνικών αλλαγών στη γεωργία, αλλά και στην αύξηση των τιμών πώλησης και στις επιδοτήσεις. Η αύξηση της παραγωγής στα ροδάκινα οφείλεται στην

αύξηση των εξαγωγών, στις επιδοτήσεις και στην ύπαρξη μεταποιητικών βιομηχανιών – κυρίως σε μορφή κομπόστας.

Η μείωση για τις υπόλοιπες καλλιέργειες οφείλεται στο υψηλό κόστος παραγωγής, στις εισαγωγές με ανταγωνιστικές τιμές, στη μη επιδότηση της παραγωγής, στα προγράμματα εκρίζωσης (σύκα, σταφίδα) και στις μεταβολές των καλλιεργειών (επιτραπέζιες ελιές σε ελιά για έκθλιψη).

Αποτέλεσμα της εξέλιξης των παραγόμενων ποσοτήτων του συνόλου των οπωροκηπευτικών προϊόντων έχει η διαμόρφωση του βαθμού αυτάρκειας αυτών. Δηλαδή τι ποσοστό από την εγχώρια κατανάλωση καλύπτεται από την εγχώρια παραγωγή. Ο βαθμός αυτάρκειας προκύπτει από το κλάσμα:

Παραγωγή / Κατανάλωση (παραγωγή + εισαγωγές – εξαγωγές)

Πίνακας 4 Βαθμός κάλυψης εγχώριας κατανάλωσης (ποσοστό)

ΕΙΔΟΣ / ΕΤΟΣ	1981	1990	2000	2010
Αποξηραμένα όσπρια	85	65	70	40
Πατάτες	105	98	84	88
Ελαιόλαδο	125	148	155	150
Εσπεριδοειδή	150	150	104	96
Φυστίκια	101	107	92	85
Φρέσκα φρούτα (εκτός εσπερ/δών)	141	132	119	110
Λαχανικά	123	159	103	112

Πίνακας 5 Βαθμός κάλυψης εγχώριας κατανάλωσης (ποσοστό)

ΕΙΔΟΣ / ΕΤΟΣ	2010
Ελιές βρώσιμες	615
Σταφύλια επιτραπέζια	322
Ρύζι	171
Πορτοκάλια	167

Καρπούζια	151
Ελαιόλαδο	150
Αγγούρια	124
Ροδάκινα	121
Τομάτες βιομηχανίας	112
Μήλα	111
Πεπόνια	100
Πατάτες	88
Αχλάδια	87
Λεμόνια	62
Φασόλια	34
Σύνολο αγροτικών προϊόντων	94

Η παρουσίαση των δύο προηγούμενων πινάκων μας δείχνουν το υψηλό ποσοστό αυτάρκειας σε βασικά οπωροκηπευτικά προϊόντα.

Επίσης ένα βασικό χαρακτηριστικό στοιχείο των οπωροκηπευτικών σε σύγκριση με τα υπόλοιπα αγροτικά προϊόντα, είναι ότι σαν ομάδα αλλά και σαν επιμέρους καλλιέργειες παρουσιάζουν θετικό εμπορικό ισοζύγιο.

Πίνακας 6: Αξία εισαγωγών και εξαγωγών (1000 \$)

	Ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων			Ισοζύγιο οπωροκηπευτικών		
	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ
1981	1.155.824	1.190.158	34.334	20.763	638.886	618.123
1986	1.948.392	1.822.259	-126.133	50.425	810.435	760.010
1991	3.019.552	2.768.039	-251.513	252.358	1.193.913	941.555
1996	3.867.331	3.657.308	-210.023	397.851	1.177.907	780.056
2001	3.135.698	2.414.246	-721.452	354.310	1.040.891	686.581
2006	6.544.314	4.246.235	-2.298.079	811.780	1.514.241	702.451
2011	8.092.616	5.418.062	-2.674.554	974.388	2.132.466	1.158.078

Πηγή: FAO

Αναλύοντας τα στοιχεία του παραπάνω Πίνακα 6 παρατηρούμαι ότι μεταξύ 1981 και 2011 η αξία των εξαγωγών παρουσιάζει σημαντική αν και ανομοιογενή αύξηση, όμως υπολείπεται σημαντικά σε σχέση με την αξία των εισαγωγών. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα το εμπορικό μας πλεόνασμα να βγαίνει φθίνων. Έτσι στα ράφια όλων των ελληνικών υπεραγορών υπάρχουν πολλά εισαγόμενα οπωροκηπευτικά, όπως μήλα, αχλάδια, ραδίκια, λεμόνια, τομάτες, κλπ, από Χιλή, Ιταλία, Ισπανία, Κίνα, Βέλγιο, κλπ. Η άνοδος του εισοδήματος των ελλήνων κατά

τα τελευταία χρόνια και η μεταβολή του καταναλωτικού μας προτύπου αποτέλεσαν εύκολη είσοδο των εισαγομένων προϊόντων στην εγχώρια αγορά. Η διείσδυση αυτή των προϊόντων ενισχύθηκε και από τη δημιουργία της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς και την επέκταση της παγκοσμιοποίησης, ενώ δεν ισχύει το ίδιο για τα ελληνικά προϊόντα, τα οποία χάνουν μερίδιο τόσο στην εγχώρια όσο και στις ξένες αγορές παρά την αναμφισβήτητη φυσική ποιότητάς τους και την γενικότερη προτίμησή τους από τους καταναλωτές. Κατά συνέπεια, αν και ο τομέας είναι δυναμικός και σημαντικός για το σύνολο της ελληνικής γεωργίας, φαίνεται ότι σταδιακά χάνουμε την ανταγωνιστικότητα μας ακόμη και μέσα στην εγχώρια αγορά μας.

Ο **βασικός εμπορικός εταίρος** της Ελλάδας στον τομέα των οπωροκηπευτικών είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Οι ελληνικές εξαγωγές του κλάδου τροφοδότησαν την ΕΕ-27 σε ποσοστό περίπου 65% τα τελευταία χρόνια, έναντι ποσοστού 30% προς τις Τρίτες χώρες. Αντίστοιχα και οι εισαγωγές σε αυτά τα προϊόντα προήλθαν κατά 60% περίπου από την ΕΕ και το υπόλοιπο 40% από τις Τρίτες χώρες.

Οι εξαγωγές φρούτων και κηπευτικών έχουν ως τελικό προορισμό τα τελευταία χρόνια κυρίως την Γερμανία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Πολωνία. Στις χώρες αυτές κατευθύνεται σχεδόν το 50% των εξαγωγών που προορίζονται στην ΕΕ-27. Οι σημαντικοί εμπορικοί εταίροι στις **εξαγωγές εκτός ΕΕ**, είναι οι χώρες των Βαλκανίων (Σερβία, Αλβανία, Σκόπια) και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (κυρίως Ρωσία και Ουκρανία).

Πίνακας 7

Ποσοστό συμμετοχής ελληνικών εξαγωγών
φρούτων και λαχανικών στην ΕΕ-27, 2009
(ποσότητες και αξία)

Χώρα	% ποσοτήτων	% αξίας
Γερμανία	23,6	50,0
Ρουμανία	20,8	22,0
Βουλγαρία	12,2	9,3
Πολωνία	6,0	8,1
Ουγγαρία	5,5	10,1
Τσεχία	5,0	4,2
Ιταλία	4,8	9,1

Μεγ. Βρετανία	4,3	9,3
Ολλανδία	4,1	4,0
Λοιπές	10,0	

Πίνακας 8

Ποσοστό συμμετοχής ελληνικών εξαγωγών
φρούτων και λαχανικών προς Τρίτες Χώρες, 2009
(ποσότητες και αξία)

Χώρα	% ποσοτήτων	% αξίας
Σερβία	20%	17%
Ρωσία	19%	28%
Αλβανία	16%	12%
Σκόπια	13%	9%
Ουκρανία	10%	11%
Κροατία	6%	5%
Μολδαβία	5%	6%
Τουρκία	4%	3%
Βοσνία- Ερζεγοβίνη	3%	2%
Λοιπές	4%	7%

Ανάλυση του δείκτη «αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος» (Balassa)

Πίνακας 9 Ανάλυση του δείκτη «αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος» (Balassa)
για τα φρούτα

Προϊόν	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Πορτοκάλια	5,4	8,3	6,4	6,7	6,1	11,3	11,2	9,4	6,3	6,9	6,6	8,5	7,7
Μανταρίνια	1,1	0,9	1,8	1,1	1,2	2,0	2,6	1,3	1,0	1,3	1,5	1,6	1,4
Λεμόνια	3,4	3,7	2,5	2,1	2,5	2,7	1,1	1,8	0,8	0,3	0,2	0,6	0,5
Γκρέιπφρουτ	0,7	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1

Κίτρα	0,0	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0	0	5,1	0,0	0,5	0,6	0,1
Μήλα	0,3	0,4	0,2	0,2	0,4	0,6	0,3	0,8	0,5	0,8	0,6	0,5	0,5
Αχλάδια	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3
Βερίκοκα	4,5	3,1	4,9	7,9	9,1	9,1	5,7	6,9	16,0	10,2	9,4	15,3	17,2
Κεράσια	1,2	4,3	0,2	0,0	0,6	0,1	0,1	0	0,1	0,2	0,1	0,7	2,9
Ροδάκινα	3,9	1,5	5,5	6,7	9,1	11,9	9,2	1,9	9,8	8,2	9,9	8,2	11,3
Φράουλες	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	1,1	1,6
Σταφύλια	6,2	6,9	8,9	7,4	6,9	8,2	4,2	5,2	5,4	6,1	5,7	5,6	5,7
Σύκα	2,4	2,7	1,9	2,8	5,8	3,7	1,4	1,4	1,5	2,2	1,3	1,3	1,2
Ακτινίδια	2,2	3,5	3,7	4,8	3,8	4,3	2,7	2,9	3,5	4,1	2,9	4,2	4,7
Χαρούπια	2,8	3,8	1,1	1,5	4,6	1,8	0,2	0,7	2,3	8,1	4,2	4,1	4,1
Μπανάνες	0,3	0,1	0,3	0,3	0,3	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,3
Φρούτα	1,8	2,1	2,3	2,2	2,4	3,3	2,4	2,1	2,1	2,2	2,1	2,4	2,6

Τα αποτελέσματα του δείκτη «αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος» (Balassa) για τα φρούτα παρουσιάζονται στον παραπάνω πίνακα. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του πίνακα 9, τα βερίκοκα, πορτοκάλια, ροδάκινα-νεκταρίνια, σταφύλια, ακτινίδια, κεράσια, χαρούπια, σύκα, κυδώνια, λεμόνια, μανταρίνια είναι εκείνα τα φρούτα με αύξουσα σειρά, τα οποία σύμφωνα με τον δείκτη Balassa έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα στην παγκόσμια αγορά. Το συγκριτικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα όμως των ελληνικών φρούτων, στις διεθνείς αγορές, εξουδετερώνεται από το επίσης πλεονέκτημα των ιταλικών και ισπανικών φρούτων, που λόγω της μεγάλης παραγωγής, του ισχυρού μάρκετινγκ και των στοχευόμενων εξαγωγών έχουν σαν αποτέλεσμα να εξουδετερώνεται το συγκριτικό πλεονέκτημα της Ελλάδας.

Οι τιμές του δείκτη είναι μεγαλύτερες της μονάδας για την πλειοψηφία των φρούτων. Κατά συνέπεια διαφαίνεται ότι οι προοπτικές των εξαγωγών της χώρας μας στη συγκεκριμένη κατηγορία (φρούτα) είναι ευοίωνες.

Πίνακας 10 Ανάλυση του δείκτη «αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος» (Balassa) για τα λαχανικά

Προϊόν	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Λάχανα	0,02	0,04	0,07	0,07	0,08	0,17	0,31	0,19	0,08	0,01	0,04	0,04	0,15
Σπαράγγια	16,35	14,28	16,09	9,79	9,40	17,59	16,36	7,85	11,96	8,40	11,00	12,00	13,97

Μαρούλια	0,01	0,01	0,05	0,02	0,03	0,03	0,01	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01	0,06
Σπανάκια	0,00	0,67	0,07	0,02	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00	0,01	0,012	0,07	0,07
Ντομάτες	0,07	0,10	0,10	0,11	0,08	0,12	0,10	0,05	0,06	0,06	0,05	0,07	0,07
Αγγούρια	1,42	2,98	2,66	2,96	2,15	3,61	3,87	2,34	2,32	2,62	2,53	1,87	1,87
Πιπεριές	0,43	0,64	0,58	0,35	0,23	0,62	1,21	0,83	1,05	0,98	0,99	1,05	1,20
Φασόλια	0,03	0,03	0,04	0,05	0,01	0,00	0,01	0,02	0,01	0,01	0,00	0,01	0,03
Αρακάς	0,00	0,00	0,00	,000	,000	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00
Όσπρια	0,05	0,13	0,38	0,41	0,09	0,13	0,07	0,34	1,18	0,54	0,02	0,14	0,15
Καρότα	0,01	0,21	0,12	0,05	0,10	0,23	0,07	0,05	0,01	0,05	0,05	0,04	0,16
Χλωρός αραβόσιτος	0,78	2,01	2,03	0,00	1,03	0,68	1,44	1,84	1,71	1,15	1,50	0,82	0,18
Φρέσκα λαχανικά	0,03	0,01	0,05	0,11	0,19	0,20	0,41	0,28	0,44	0,71	0,91	1,09	1,17
Καρπούζια	10,91	12,87	12,63	13,00	11,85	10,28	12,17	8,65	7,91	5,78	6,66	7,75	8,43
Μανιτάρια	0,02	0,00	0,01	0,01	0,00	0,02	0,04	0,01	0,02	0,05	0,11	0,57	0,21
Λαχανικά	1,09	1,24	1,28	1,04	0,94	1,18	1,27	0,77	0,94	0,78	0,90	0,97	1,06

Τα αποτελέσματα του δείκτη «αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος» (Balassa) για τα λαχανικά παρουσιάζονται στον παραπάνω πίνακα 10. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του πίνακα, τα σπαράγγια, καρπούζια, αγγούρια, χλωρός αραβόσιτος, πιπεριές, φρέσκα λαχανικά είναι εκείνα τα λαχανικά που παρουσιάζουν εξαγωγικό πλεονέκτημα.

Σε σύγκριση με τα φρούτα, σύμφωνα με τον δείκτη Balassa, τα λαχανικά υστερούν στην πλειοψηφία τους σε ανταγωνιστικότητα και διαθέτουν λιγότερα προϊόντα με τιμή του δείκτη >1. Από τα τριάντα ένα είδη φρούτων τα έντεκα παρουσιάζουν τιμή >1, ενώ από τις εικοσιτέσσερις κατηγορίες λαχανικών, μόνο πέντε λαχανικά παρουσιάζουν τιμές που ξεπερνούν τη μονάδα. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει έλλειψη ανταγωνιστικού εξαγωγικού πλεονεκτήματος. Αυτό σημαίνει ότι στην παραγωγή λαχανικών δραστηριοποιούνται περισσότερες χώρες ανά τον κόσμο, ενώ η παραγωγή των φρούτων εξειδικεύεται σε εύκρατες περιοχές (κυρίως στο μεσογειακό χώρο).

Βιβλιογραφία

Abbott Ph. And Bredahl M. (1992) *Competitiveness: Definitions, Useful Concepts and issues.*

Infoagro.net.

- Gopinath M., Arnade C., Shane M. and Roe T. (1997) Agricultural competitiveness: The case of the United States and major EU countries. *Agricultural Economics* 16: 99-109
- Maraveyas N. et Duquenne M.-N. (1994) L'agriculture grecque dans le processus d'intégration européenne. *Économie Rurale* 224 : 58-60
- Petropoulos D., Papageorgiou Ath., Kyriazopoulos G. "The competitiveness of agricultural products (trade relations between Greece-Bulgaria)" 4th International Conference "The Economies of Balkan and Eastern Europe Countries in the changed World" Sofia, 11-13 May 2012
- A. Παπαγεωργίου, Δ. Πετρόπουλος «Η ανταγωνιστικότητα των αγροτικών προϊόντων στην Ελλάδα» 11^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας, Αθήνα 26-27/11/2010
- Δ. Πετρόπουλος, Δ. Φατούρος, Γ. Κυριαζόπουλος, Δ. Πασχαλίδης «Διαχρονική εξέλιξη των μεγεθών του εξωτερικού εμπορίου αγροτικών προϊόντων στην Ελλάδα την περίοδο 1994-2008» Εθνικό Συνέδριο Διοίκησης και Οικονομίας 2010, Καβάλα, 04-06/06/2010
- Trail B. and da Silva J.G. (1996) Measuring International Competitiveness: the Case of the European Food Industry. *International Business Review* 5: 151-166

